

UPPSALA UNIVERSITET

Juridiska institutionen

Terminskurs 4

Ht 2011

Sebastian Örndahl

Seminariegrupp 6

Basgrupp B

Antal tecken: 12 937

Resning till men för den tilltalade i brottmål

- Det dualistiska resningsinstitutet

Innehållsförteckning	I
1 Inledning.....	1
2 Allmänt om resning och om uppgiften.....	1
3 Grundläggande förutsättningar för resning	2
3.1 Brottets svårighetsgrad	2
3.2 Nya omständigheter eller bevis.....	2
4 Ytterligare begränsningar	4
4.1 Ettårsregeln	4
4.2 Ettårsregeln vid upprepade resningsansökningar	5
4.3 Sannolikhetsrekvisitet.....	6
5 Slutsatser.....	7
5.1 Effekterna av beviljad resning	7
5.2 En utvidgad dualism?.....	8
6 Avslutning	8
Källförteckning	II

...even the smallest uncertainty in the most trifling matter is always distressing, and when this uncertainty can be easily removed, as it can in this case, it is better it should be done without delay.
Franz Kafka, The Trial

1 Inledning

En dom innebär alltid en risk för att någon blir felaktigt dömd. Att ”den tilltalades skuld måste vara ställd utom rimligt tvivel”¹ i brottmål utesluter inte att friande omständigheter kan ha förbisetts. Givetvis gäller även det motsatta, fällande omständigheter kan ha förbisetts också i en friande dom. De extraordinära rättsmedlen i RB 58 kap. ger, vid sidan av de ordinära rättsmedlen,² möjligheter att rätta till felaktiga lagakraftvunna domar. Resningsinstitutet är ett av de extraordinära rättsmedlen och utgör huvudtemat för denna promemoria.

2 Allmänt om resning och om uppgiften

Resning kräver att en ansökan därom behandlas i ett särskilt resningsförfarande,³ en separat process i förhållande till prövningen av själva sakfrågan. En beviljad resningsansökan möjliggör en omprövning av sådana avgöranden⁴ som, om de fick behålla laga kraft och rättskraft, skulle utgöra ”besvärande exempel på rättsordningens ofullkomlighet”.⁵ Annorlunda uttryckt måste sanningen i vissa fall kunna utredas för att inte allmänhetens förtroende för rättsskipningen ska ta skada. Att ett avgörande kan brytas upp på detta sätt innebär dock ökad osäkerhet för de inblandade parterna som har rätt att lita på att ett avgörande ska vara orubbligt och inte ändras i efterhand.⁶

¹ Se Ekelöf IV s. 152 och de i not 262 uppräknade rättsfallen.

² Ekelöf & Edelstam s. 14, dessa faller dock utanför promemorians huvudtema.

³ Om förfarandet, se SOU 2009:98 s. 37 ff. och Fitger s. 309.

⁴ Dvs. både domar och beslut i såväl brottmål som tvistemål. Se Ekelöf & Edelstam s. 175.

⁵ Prop. 1939:307 s. 12. Gällande resning är det denna prop. som är aktuell, jmf. prop. 1942:5 s. 441.

⁶ Prop. 1939:307 s. 25 och SOU 1938:44 s. 65.

I ett resningsärende måste dessa två intressen eller principer, orubblighetsprincipen och sanningsprincipen,⁷ vägas mot varandra. En avvägning som kan sägas utgöra kärnan i motiven bakom och resonemangen kring resningsinstitutet.⁸ Bägge är lika beaktansvärda⁹ vilket resulterat i att förutsättningarna för att beviljas resning är mycket begränsade.

Detta gäller speciellt fallet i uppgiften som rör resning till men för den tilltalade Christer P. ("C") i ett brottmål där det tillkommit ny bevisning efter en laga kraftvunnen dom. Likhetera med HD:s avgörande NJA 1998 s. 321 ("Petterssonmålet") är uppenbara. I första hand är det därför RB 58:3 st. 1 p. 2 gällande inverkan av ny bevisning som är av intresse, men även RB 58:4 st. 2 och den tidsfristregel som finns där spelar en central roll.

3 Grundläggande förutsättningar för resning

3.1 Brottets svårighetsgrad

Det första villkoret för resning enligt RB 58:3 st. 1 p. 2 är att det ska röra sig om ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Åtalet mot C gäller mord och försök till mord som uppfyller det första rekvisitet, BrB 3:1, 3:11 och 23:1.

3.2 Nya omständigheter eller bevis

Resningssökanden måste åberopa en ny omständighet eller nytt bevis i sin ansökan. Med bevis avses bevisfaktum, hjälpfaktum samt muntliga och skriftliga bevismedel.¹⁰ Omständighet å sin sida avser "...ett rättsfaktum eller moment i rättsfaktum."¹¹ I uppgiften åberopar Riksåklagaren (RÅ) nya vittnesutsagor samt i viss mån skriftlig bevisning som grund för att häkta C, därmed är rekvisitet "bevis" uppfyllt.

⁷ Cars s. 173.

⁸ Jmf. Diesen & Häckter s. 22.

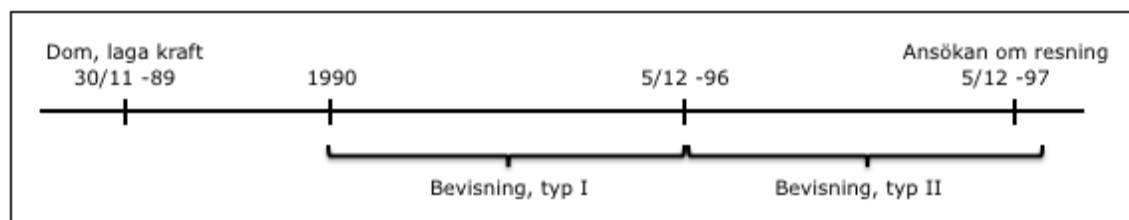
⁹ Se dock kap. 3.2 nedan.

¹⁰ Welamson s. 220 och prop. 1939:307 s. 19.

¹¹ Welamson s. 221.

I lagtexten finns vidare ett uttryckligt krav på att det endast är bevis som ”inte tidigare har förebringats” i en tidigare rättegång som kan beaktas vid resning. Resning i detta sammanhang utgör således aldrig en omprövning av den lägre instansens värdering av befintliga bevis.¹² Syftet bakom denna begränsning är att värna om rättsskipningens auktoritet.¹³ Eftersom en ansökan om resning kan avse alla avgöranden skulle resningsinstitutet i annat fall bilda en nivå ovanför HD, vilket inte är acceptabelt då HD per definition är högsta instans.¹⁴ Bevis som redan har förebringats ska i första hand prövas genom de ordinära rättsmedlen, t.ex. genom möjligheten att överklaga.¹⁵

Här bör även nämnas ursäcksrequisitet i RB 58:3 st. 2. Är det sannolikt att sökanden varit medveten om, men inte åberopat, aktuell bevisning redan under den ordinarie processen kan han gå miste om möjligheten att åberopa bevisningen i resningsärendet om han borde ha insett betydelsen i den tidigare rättegången. I sådana fall är han således inte ursäktad. Nedan framgår dock att ursäcksrequisitet inte spelar någon central roll i uppgiften.¹⁶

Figur 1 - Tidslinje

Tidslinjen ovan sammanfattar de centrala tidpunkterna i uppgiften. Den visar att den nu aktuella nya bevisningen, typ I och II, inte var tillgänglig vid tidpunkten för avgörandet 30/11 -89. Av uppgiften framgår det inte tydligt, men jag utgår från att RÅ inte varit medveten om vittnena 30/11 -89. Därmed är han även ursäktad eftersom han inte heller kunnat åberopa bevis av typ I och II i den ordinarie processen. Således är de grundläggande förutsättningarna för resning uppfyllda.

¹² SOU 1938:44 s. 68. Jmf. dock resning i tvistemål och till förmån för den tilltalade, Welamson s. 212.

¹³ SOU 1938:44 s. 73.

¹⁴ Jmf. a. st.

¹⁵ Prop. 1939:307 s. 27.

¹⁶ Se istället t.ex. NJA 1966 s. 340 där sökanden ansågs vara ursäktad pga. ovisshet i rättstillämpningen. Se även Fitger, Rättegångsbalken (15/5 2011, Zeteo), kommentaren till 58:3.

Denna gallring är dock bara ett första steg eftersom ”nya bevis” är ett mycket omfattande begrepp. Med tanke på att orubblighetsprincipen väger tyngre vid resning till men för den tilltalade¹⁷ finns ytterligare krav på *vilka* nya bevis som får beaktas i resningsärendet. Dessa krav uttrycks genom ettårsregeln och sannolikhetsrekvisitet som behandlas i följande avsnitt.

4 Ytterligare begränsningar

4.1 Ettårsregeln

Utöver rekvisiten i RB 58:3 st. 1 p. 2 finns en tidsfristregel i RB 58:4 st. 2. Möjligheterna till resning begränsas där av att ansökan måste göras ”...inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansökningen grundas på.” Regeln vållar inga svårigheter om sökanden upptäckt nya bevis vid *ett* tillfälle. Problemet som uppstår i uppgiften är dock att det är fråga om en serie nya bevis som samlats in under en längre tidsperiod, något som också förbisetts i förarbetena till paragrafen.¹⁸

HD framför i domskälen till NJA 1998 s. 321 två olika tolkningsmöjligheter av ettårsregeln. Den ena innebär att prövningen ska ta hänsyn till sökandens insikt gällande betydelsen av ny bevisning. All relevant information som blivit känd efter den tidigare laga kraftvunna domen skulle således kunna beaktas i resningsärendet. Med motiveringen att detta skulle kringgå ettårsregeln stannar HD dock för att endast ”material som sökanden haft kännedom högst ett år före ansökningen” ska kunna läggas som grund för resningsprövningen. HD understryker på så sätt orubblighetsprincipen och det faktum att tryggheten för den tilltalade, speciellt vid en tidigare frikännande dom, måste respekteras.¹⁹

Ställningstagandet lyfter även fram kravet på att sökanden förväntas agera så fort nya relevanta bevis framkommer och inte reagera i efterhand, något som ytterst följer av omedelbarhetsprincipen. Huvudregeln är trots allt att parterna ska

¹⁷ Prop. 1939:307 s. 29 och Cars s. 174.

¹⁸ NJA 1998 s. 321, s. 336.

¹⁹ Jmf. Welamson s. 212.

åberopa relevant bevisning redan i den ordinarie processen.²⁰ Att sökanden samlar bevis under en längre period och ansöker först då bevisningen är tillräcklig för att fälla motparten²¹ kan därför inte anses vara förenligt med varken omedelbarhetsprincipen eller orubblighetsprincipen.

Det sagda innebär att det endast är bevisning efter 5/12 -96, dvs. typ II, som kan beaktas i uppgiften, äldre bevismaterial är prekluderat i resningsärendet. Nämnvärt är att detta gäller oberoende av möjliga förhållanden mellan de olika bevisen. En vittnesutsaga från typ I kan inte kombineras med en annan från typ II även om deras sammanlagda styrka skulle ha en inverkan på utgången i resningsärendet. Ettårsfristen ska alltså ”räknas särskilt för...varje åberopat bevis.”²²

4.2 Ettårsregeln vid upprepade resningsansökningar

I uppgiften vann C:s dom laga kraft åtta år före RÅ:s ansökan om resning. Av resonemanget ovan följer att RÅ endast i begränsad utsträckning kan åberopa det nys bevismaterialet som grund för resning. Efter 30/11 -89 har RÅ haft möjlighet att ansöka om resning ett flertal gånger under de åtta år som förflutit. Frågan är då om RÅ hade kunnat förbättra möjligheterna att få sin ansökan beviljad genom att agera tidigare.

Faktum kvarstår dock att den strikta tillämpningen av ettårsregeln skulle gälla i förhållande till respektive resningsansökan. Även om RÅ kan söka om resning upprepade gånger är det endast bevis från det senaste året före ansökan som får beaktas.

Att bevis redan prövats i ett resningsärende har ingen effekt på möjligheten att åberopa samma resningsgrunder i kommande resningsmål²³ givet att ettårsfristen och de övriga förutsättningarna är uppfyllda. Skulle en resningsansökan beviljas vore dock konsekvensen att den då åberopade bevisningen skulle ”förebringas” i en rättegång och förlora sitt nyhetsvärde. Preklusionen skulle därmed omöjliggöra att samma bevisning åberopas i en möjlig framtida resning i samma

²⁰ Ekelöf IV s. 28.

²¹ Jmf. RÅ:s resningsansökan i NJA 1998 s. 321.

²² NJA 1998 s. 321, s. 337.

²³ Cars s. 171.

mål. Detta kan jämföras med reglerna om åtalspreskription som har en liknande effekt. Resning kan inte beviljas om preskriptionstiden för det aktuella brottet har gått ut.²⁴

4.3 Sannolikhetsrekvisitet

Efter att resningsinstansen utrett till vilka nya bevis som får åberopas återstår en speciell prövning av rekvisitet sannolikt i RB 58:3 st. 1 p. 2. Diesen & Häckter använder termen *prognosfaktum*, en term som beskriver att det inte rör sig om ett ”mått på sambandet mellan åklagarens påstående och det faktiskt inträffade” i en ordinarie process.²⁵ Istället tar rekvisitet sikte på sannolikheten att den ordinarie processen skulle ha fått en annan utgång om den nya bevisningen varit tillgänglig vid tidpunkten för avgörandet. Sannolikheten rör alltså en bedömning och inte ett rättsfaktum.²⁶

Bedömningen av sannolikhetsrekvisitet blir något mer komplicerad av att typ II omfattar ett flertal vittnesutsagor. Av NJA 1998 s. 321 framgår dock att resningsinstansen i sådana fall ska göra en prognos av dels varje enskilt bevis och dels av deras sammanlagda effekt på utgången i den tidigare processen.

Resningsinstansen ska inte göra någon omprövning av själva bevisvärderingen i den ordinarie processen, se kap. 3.2 ovan. För att göra sannolikhetsbedömningen måste resningsinstansen dock bedöma den nya bevisningen, typ II, i förhållande till befintlig bevisning. Har de friande bevisen i den tidigare rättegången varit starka ställs också högre krav på den nya bevisningen och vice versa.²⁷ Diskussionen gällande bevisvärdet för sannolikheten i sig faller utanför promemorians huvudtema. Utgående från ovannämnda HD-avgörande kan dock sägas att ska röra sig om ”[n]ågot bärkraftigt”. Sannolikhetsprincipen kan således sägas ge ytterligare stöd för den tidigare nämnda orubblighetsprincipen.

Att resningsinstansen helt skulle bortse från att göra en egen prövning av de befintliga bevisen är dock näst intill omöjligt. Det är trots allt sannolikheten att

²⁴ Welamson s. 235.

²⁵ Diesen & Häckter s. 35

²⁶ Jmf. Welamson s. 225 f.

²⁷ SOU 1938:44 s. 74. Jmf. NJA 1998 s. 321, s. 335.

det kombinerade bevismaterialet bidrar till en annan utgång i en ny prövning som är riktmärket för sannolikhetsprövningen. Ännu svårare är det att förutspå hur en annan domstol skulle värdera bevisningen. I praktiken lär prognosen därför mer eller mindre sammanfalla med resningsinstansens uppfattning om utgången.²⁸ Nämnvärt är dock att resningsinstansen inte prövar själva sakfrågan utan endast grunderna för resning.

För att RÅ:s resningsansökan ska beviljas i uppgiften måste RÅ således göra sannolikt att:

- (1) åberopande av bevisning av typ II skulle ha inneburit, att
- (2) prövningsinstansen skulle ha ansett, att
- (3) det varit ställt bortom rimligt tvivel, att
- (4) C begått ett mord eller försök till mord.

5 Slutsatser

5.1 Effekterna av beviljad resning

Lyckas sökanden uppfylla alla de rekvisit som presenterats ovan föreligger goda grunder för resning. I de fall då resning beviljas är huvudregeln enligt RB 58:7 att domens rättskraft upphävs och en ny huvudförhandling äger rum i samma instans som senast dömt i målet. Undantagsvis kan dock resningsinstansen göra omprövningen på egen hand i vissa uppenbara fall.

Resultatet är således att målet ges en fullständigt ny handläggning där *alla* bevis och omständigheter som rör frågan kan tas upp på nytt.²⁹ Rätten kan då, men behöver inte, ta ställning till de bevis som legat till grund för resningsansökan. Processen börjar så att säga från början vilket även innebär att parterna kan ta till de ordinära rättsmedlen och överklaga om de är missnöjda med det nya avgörandet.

Utgående från informationen i uppgiften är det omöjligt att dra några konkreta slutsatser gällande resningsfrågan. Parallellerna till NJA 1998 s. 321, där resning

²⁸ Welamson s. 226.

²⁹ SOU 1938:44 s. 579.

inte beviljades, är dock som sagt uppenbara och en likartad slutsats ligger därför nära till hands.

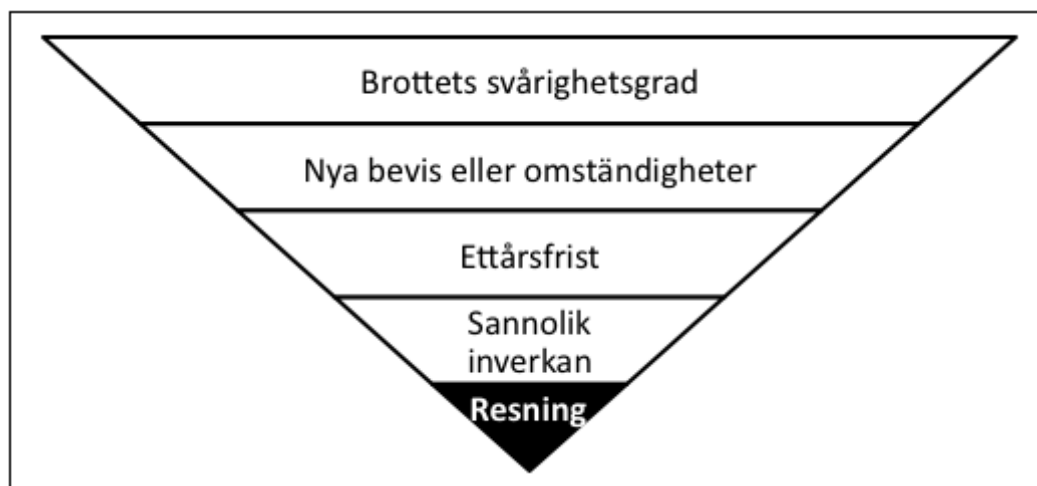
5.2 En utvidgad dualism?

Cars lyfter fram ”resningsinstitutets utmärkande dualism”³⁰ i samband med diskussionen om orubblighetsprincipen som måste vägas *mot* orubblighetsprincipen. Min uppfattning är att det finns spår av en form av dualism även i andra delar av resningsinstitutets systematik.

Möjligheterna att använda extraordinära rättsmedel måste *avgränsas* från de ordinära rättsmedlen. I resningsförfarandet ska resningsinstansen pröva betydelsen av nya bevis *i förhållande till* befintlig bevisning. Vidare är resningsinstansens beviljande av resning *beroende av* sannolikheten att prövningsinstansen kommer fram till en annan slutsats vid en ny bedömning i målet. Rättsskipningens auktoritet står *mot* den enskildes intresse att få rätt i sakfrågan. Fler begreppspår finns säkerligen, men redan denna uppräknings tyder på att det i viss mån går att utvidga Cars begrepp om resningsinstitutets dualism.

6 Avslutning

Resningsinstitutet kan slutligen sammanfattas med följande figur:

Figur 2 - Resningsinstitutet

³⁰ Cars s. 173 f.

I praktiken utgör reglerna om resning en omvänd pyramid. Varje nivå representerar avvägningar mellan motstående intressen, dualismen, som är karaktäristisk för resningsinstitutet. Av de bevis och omständigheter som talar för och emot ett uppbrytande av en lagakraftvunnen dom måste de mest centrala gallras ut för att resning ska beviljas.

Källförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1939:307 med förslag till lag om särskilda rättsmedel m.m.

Prop. 1942:5 Förslag till ny Rättegångsbalk

SOU 1938:44. Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk II. Motiv m.m.

SOU 2009:98. Resningsförfarandet i brottmål - återupptagande av förundersökning och rätt till biträde. Delbetänkande av Förundersökningsutredningen

Litteratur

Cars, T, Om resning i rättegångsmål, Hans Ohlssons Boktryckeri, Lund 1959 (cit: Cars)

Diesen, C & Häckter, C, HD:s beslut i Christer Pettersson-ärendet klargör orubblighetsprincipens primat, JT 1998/99 s. 21–50.

Ekelöf, P O, Bylund, T, Edelstam, H, Rättegång. Tredje häftet, 7:4 uppl, Norstedts juridik 2006 (Cit: Ekelöf III)

Ekelöf, P O & Edelstam, H, Rättsmedlen, 12 uppl, Iustus förlag 2009 (Cit: Ekelöf & Edelstam)

Ekelöf, P O, Edelstam H, Heuman, L, Rättegång. Fjärde häftet, 7:2 uppl, Norstedts juridik 2009 (Cit: Ekelöf IV)

Fitger, P, Lagen om domstolsärenden. En kommentar, 2:1 uppl, Norstedts juridik 2004 (Cit: Fitger)

Fitger, P, Rättegångsbalken (15/5 2011, Zeteo), www.nj.se/zeteo, (hämtad 4/11 2011)

Welamson, L, Rättegång VI, 3:3 uppl, Norstedts juridik 1994 (Cit: Welamson)

Högsta domstolen

NJA 1966 s. 340

NJA 1998 s. 321